

IDAZKI EZKUTUA

ALDAPEKOAK

Betiko adiskide:

Amaika aldiz gerta oi zaiguk irakurleori idazleen arteko eztabaidak dirala ta, gure ezjakifia erakusteko beldurrez edo, alperkeriz edo, darabilzkiguten gaiari buruzko gure iritzia emateke ixilik gelditzea.

Ni neu gaurko ontan ausardiz eta esanguraz gañezka natxeok; etxean bakar-bakarrik nagoala bestetan ez bezelako ixiltasun eta pakearen jabe naizelako izanen duk, agian. Nolanai ere emen natorkik, maraskilloen antzera adarrak geldi-geldiro eguzkitara atera ta —Z atzizkiaz JAKIN'en 15'garren alean diokenari buruzko nere ustea azaltzera.

Andi-andika ta azaletik begiratuta bitarikoak dituk aldaska-atzizkiak: Izaki bizidunentzakoak eta izaki bizigabeentzakoak. Onelatsu:

gizonari, gizonaren, gizonagaz, gizonagandik
mendira, mendiko, mendian, menditik, e. a.

Batzu besteekin erabil ditezkelako jakifia, bañan MENDIARI ITZ EGIN edo EMAKUMETARA JOAN esatean, MENDIari alako nortasuntxo bat edo ematen zaiok, eta bigarrenean berriz tokizko esanaia somatzen diat.

Bestalde, bi atzizki-sail oien arteko bereizpide garbi bat ba-zegok; auxe, ain zuzen ere: Lenbizikoez izen mugatua eskatzen dutela, eta izaki bizigabeentzakoek berriz mugagea. Onela:

ginzonAri
gizonAren
gizonAgan
gizonAgandik

Mendi ra
mendi ko
mendi an
mendi tik, e.a.

Ori bakarraren einean; askoren einera aldatzeko berriz:

gizon.A-K
gizon.A-(R)I
gizon.A-GAZ
gizon.A(RE)N
gizon.A-(RE)KIN

gizon.E-K
gizon.E-(R)I
gizon.E.GAZ
gizon.E-N
gizon.E-KIN, e.a.

Giza-izena aldaskatzean, berez mugatua izaki, atzizki mugatzallearen bearik etzegok: Joxe-K, Joxe-RI, e. a. (1).

Bergara'n eztiagu bein ere R tartekatzen; A-E aldatze soillarekin egiten diagu aldasketa, bafian bidenabar azentua aldatuz:

gizonÁi
gizonÁn
gizonÁkin

gizonEi
gizonEn
gizonEkin, e.a.

Beraz, izaki bizidunentzako A-E aldakuntza ortan zetzak bakarretik askorako aldasketaren guna. Azkue'k ezlik E orren jatorririk ematen, eta mundik norakoa ote denezko galdera egiten dik Morfologia'n. Neri, Oñati'ko **dakarrA'k** (gure **dakarrE** ta zuen **dakarTE** ifioiz "i"zko askartzallearen bat izan ote daneko susmoa ematen zidak; baita Goierri'n entzun izan oi ditudan **gizoneIri** ta antzerakoek ere. Alaber, "i" ori litzakek "a" (giputzen URA) izenordeagandik "aIek" ateratzen duana ere, arrezkero bere esanaiaz aztu ta, txapeldunari bigarren txapel-K askartzallea ezarri ba'zioagu ere (**nortzu**, **zertzu** ta alakoeri ezarri zioagun bezelaxe).

Izaki bizigabekoetan berriz:

mendi-KO
mendi-RA
mendi-TIK
mendi-An (2)

mendi-ETA-KO
mendi-ETA-RA
mendi-ETA-TIK
mendi-ETA-N

Emen ere askartzalle bat arkitzen diagu; ainbeste toki-izenetan azaldu oi dan ETA, ain zuzen ere.

Eta gakizkion orain ire —Z'ri. Ire aitak, Elizalde'k, Altube'k, Azkue'k

(1) Nor-izena izen arrunt bezela erabiltzea ifioiz gerta litekek, eta orrelakoetan izen arruntentzako araupeko egiten dek:

A (todas las) Marias de Bergara = Bergara'ko MariEri

(2) AN, eta ez N; ikus "etxeAN", "leioAN", "baratzeAN".

eta beste askok —Z ortaz esanak jaso dizkiat. Nere ustez, gauza bat zegok garbi baño garbiago: Atzizki orreri izen mugatua dagokiola:

eta ez   semeAZ itz egin,
                  semeZ itz egin.

Izaki biziduneri dagozkienetarikoa diagu beraz eta, orrelakoeri dagokienez,

                  seme.A-Z itz egin
                  seme.E-Z itz egin

dituk bidezko; azkenengo ez ik diokenez labur-zurrean, ala bearrez baik. Eztiat beraz ire **semeETAz** onartzen. Ona emen, nere ustearen indargarri, idazle, zaharregandik jasotako zenbait ale:

Joanes Etxeberri: Euskal-herri. A-Z mintzatu
                          seme.E-Z ere erran
                          latin.A-Z diona
                          eskualdun.E-Z erran
                          Karlo-Magno-Z mintza
                          Sara-Z eskribatu.

Axular.   erremusina egite.A-Z
                          mundu.A-Z eta munduko.E-Z

LizarE.'koa: ez lotsatu deustz ere, ez erlote.A-Z, ez beneno.E-Z
                          (Azkue'k, ain zuzen ere, "venenoS" itzultzen dik),
                          ez... arma guzi.E-Z, ez mundu guzi.A-Z ere.

GizonAZ eta **gizonEZ** beraz, naiz Andima'k ere Eusko-Gogoa'n **landareETAZ** eman.

Izenordekoekin eta berriz,-ZAZ,-TAZ,-TZAZ erabilli oi dituk. Irurak bat dirala onhar ditekela uste diat, D edo T TZ biurtze ori bestetan ere gerta oi baitek (-DAKO eta -TZAKO). Idazle zaharregandik:

Liz. Elk.:	niTAZ	Uriarte:	iZAZ
	deusTAZ	Moguel:	oneZAZ
Axular:	niTZAZ	Añi.:	aZAZ (de aquéllo)
	harTZAZ	Intx.:	zerTZAZ
Oihen.:	niZAZ		zihaurTZAZ
	zuZAZ	Liz. Elk.:	niTAZ

—Z ere oiekin bat ote? Etzekiat. Ik, Larramendi'rekin bat atorrela (ire aitak eztik erabat garbi ikusten) -TZAZ izenekin erabiltzea onartu egiten duk,—REN— tartekatuz ala ere.

Nik ikusten diadanez, bakarraren einean —REN— tartekatzen du-

ten guztiak atzizki bikotxak dituk, "posesivo"-a oñarriztat artu ta beste atzizki bat gafieratzen diotenak, alegia.

Onela:

gizonaREN-TZAT
gizonaREN-GANA

gizonEN-TZAT
gizonEN-GANA, e.a.

Izenordekoekin ere berdin:

Atzizki soillak:

niGAN
niGAZ, e. a.

Bikotxak (posesivoaren gafiean eraikiak):

neRE-TZAT
zuRE-GANA, e. a.

—TZAZ ere bikotxetarikoa ba'litz, izenordekoekin ere "posesivo"-aren ondoren azalduko litzaigukela nik uste; onelatsu:

NiRE-TAZ, niRE-TZAZ, niRE-ZAZ
iRE-TAZ, iRE-TZAZ, iRE-ZAZ, e. a.

Bańan idazleetan eztiagu orrelakorik arkitzen. —TZAZ eztuk beraz oietarikoa, eta ezin ditekek beraz —REN— tartekatuz erabili.

Laburki:

1)—Z atzizkia izaki biziduneri dagozkienetarikoa diagu, eta bere erabil-araua auxe:

gizon.A-Z

gizon.E-Z

2)—Z eta izenordekoekin eta erabiltzen dan -TAZ,-TZAZ,-ZAZ bat ote diran etzekiagu.

3)—Nolanai ere, -TAZ,-TZAZ,-ZAZ ori atzizki soilla duk, eta —REN— tartekatuz erabiltzea eztuk zillegi.

Bukatzeko: Ni ez nauk idazle, ez irakasle; bete-betean "populu" billakutzen nauk beraz, eta "populu"-ak ere bere izpidea ba-zeukak, zer arraio! Bańan... "populu" izatea etzaidak atsegin. Len ba-nintzala? Eta zer ba...? Langilleak ere len "proletario"-ak hituan, eta orain berriz "productore"-ak. **Erri** izatera alda nazak beraz, naiz eta soil, xume edo arrunt izan. Milla esker!

Eta orain adarrak koskol barrenera lenbailen bil ditzadan, ire erasoaren zai; nolanai ere lasai natxegok, eraso ori onginaiezkua izanen dala ziur baizekiat.

Emazteari gorantzi ta gorantzi, aurreri muxua, eta erorrek artzak betiko adiskide onen besarkada estu bat.